2013-10-26

Universitets- och högskolerådet

Provpass 1

Högskoleprovet

Svarshäfte nr.

Verbal del a

Provet innehåller 40 uppgifter

Instruktion

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Alla svar ska föras in i svarshäftet. Det ska ske **inom** provtiden.
Markera tydligt.
Om du inte kan lösa en uppgift, försök då att bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.
Du får inget poängavdrag om du svarar fel.
Du får använda provhäftet som kladdpapper.

På nästa sida börjar provet som innehåller **40 uppgifter** och den totala provtiden är **55 minuter.**

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd har inhämtats att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

1. hospitaliserad

A inbillningssjuk
B gästvänlig
C läkemedelsberoende
D väl mottagen
E sjukhustillvänjd

2. alpinism

A bergsbestigning
B fjällräddning
C snöblindhet
D höjdrädsla
E glaciärbildning

---

3. gestalta

A fantisera
B utforma
C tyda
D urskilja
E fullborda

4. amnesti

A påtryckning
B försvar
C uppskov
D förbud
E benådning

---

5. brådstörtat

A tvärbrant
B smärtsamt
C djupgående
D plötsligt
E stressigt

6. schabrak

A grustag
B mullrande ljud
C nederlag
D stort tygstycke
E metallbygel

---

7. kymig

A barnslig
B olustig
C enformig
D oärlig
E märklig

8. peang

A klämma
B tunn kniv
C mätinstrument
D liten sax
E väggur

---

9. upplåta

A höja till skyarna
B belöna
C ställa till förfogande
D belysa
E uttrycka glädje

10. subtilitet

A finess
B stolthet
C upphöjdhet
D påverkan
E ersättning

Trakasserier och tvång

Det var när biologiforskaren Josefin Madjidian och hennes kollega Kristina Karlsson Green påbörjade sina doktorandprojekt inom forskning om könskonflikter – det vill säga djurs och växters egenskaper och beteende i konflikter kring parning och uppfödning av ungar – som de började lägga märke till dels att hanar och honor beskrevs med helt olika ord, dels att hanarna genomgående beskrevs som den aktiva parten.

– Jag reagerade på att man använde ord som att hanarna ”manipulerade” eller ”trakasserade” honorna. Beteendena är ju ett resultat av evolutionen och inte något som djur och växter gör medvetet, säger Madjidian.

I sin studie visar de två forskarna hur honors och hanars beteende återges med konsekvent olika ord, som ger olika associationer när det gäller individens roll i konflikten. Medan hanarnas beteende beskrivs i termer som ”ihärdighet”, ”kraft”, ”tvång”, ”trakasserier” och ”manipulation”, skildras honornas agerande som passivt genom ord som ”undvikande”, ”motvillighet” och ”motstånd”.

– Hur vi som forskare förklarar saker säger också något om hur vi fungerar och resonerar som människor, säger Madjidian.

Det blir också, påpekar forskarna i sin artikel, i praktiken omöjligt att utröna om det är honan eller hanen som utför det beteende som utlöser en könskonflikt. Beskrivningarna av att det är hanen som tar första steget och honan som reagerar kan lika gärna vara ett resultat av forskarnas fördomar, resonerar de.

Enligt Madjidian kan forskarnas, troligen omedvetna, tendens att i forskningen utgå från stereotypa föreställningar om manligt och kvinnligt i mänskliga relationer få långtgående konsekvenser, bland annat i form av kunskapsluckor. Genom att konsekvent beskriva hanen som den mer aktiva, aggressiva parten riskerar man att missa att ställa frågor om vilka negativa följder könskonflikterna får för hanarna.

– Man fokuserar hela tiden på honan och på vilket sätt hon drabbas av konflikten, men hur hanarna drabbas är ofta outforskat.

Förutom en ren kunskapsvinst finns ett annat viktigt skäl för biologiforskarna att fundera över sitt språkbruk: Den biologiska forskningen om djur och växter är ett fält vars resultat och beskrivningar inte sällan används av gemene man för att förklara varför det ser ut som det gör i människovärlden. Genom att beskriva relationerna i växt- och djurriket på ett könsstereotypt sätt riskerar man att hamna i ett slags rundgång, resonerar Madjidian.

– Människor resonerar i stil med att ”i biologin har man visat att män och kvinnor ...” och på så sätt förstärks ordens laddning i en mänsklig kontext, för att sedan återigen dyka upp i forskningen. Här har biologiforskarna ett viktigt ansvar.

Frida Lundberg

Uppgifter

11. Enligt texten ser Madjidian en risk för ”ett slags rundgång”. Vad skulle detta i första hand få för följder?

A Att samband försvinner.

B Att felaktigheter består.

C Att oklarheter framhävs.

D Att forskningen missförstås.

12. Vad är det som riskerar att inte upptäckas i den biologiska forskning som Madjidian och Karlsson Green kritiserar?

A Att många konflikter mellan hanar och honor uppstår medvetet.

B Orsakerna till kunskapsluckorna inom konfliktforskningen.

C Att könskonflikter i naturen har en mänsklig kontext.

D Orsakerna till könskonflikterna i djurvärlden.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

Litteraturen och biblioteken

Litteraturen har fått dåligt självförtroende. Det är en tanke som allt oftare kommer för mig. Inte minst i den senaste tidens biblioteksdebatter, där jag med jämna mellanrum får höra att jag är en bakåtsträvande ”bokkramare” – och nästan alltid kommer dessa tillmälen inifrån biblioteksvärlden. På den nya tidens folkbibliotek tillåts nämligen inte skönlitteraturen, eller boken över huvud taget, ha något särskilt stort egenvärde – och då blir det som det blir med dess självförtroende.

Det måste vara eländigt för de mest framåtvirrande biblioteksideologerna att biblioteken fortfarande heter just *bibliotek* – själva namnet påminner på ett irriterande sätt om den tid då biblioteket fortfarande i första hand var en plats för litteratur.

Bokhandeln är en annan plats där boken inte längre får ta plats. Då menar jag i första hand den fysiska bokhandeln, som består av allt större golvytor och allt glesare bokrader. I den mån det över huvud taget kommer att finnas kvar en fysisk bokhandel i framtiden, så inte är det böcker den i första hand kommer att innehålla. Modernitetsivrare invänder nu och säger att framtiden inte heller kommer att innehålla så värst mycket fysiska böcker. Desto större anledning, säger jag, att spotta upp sig lite och höja litteraturens självförtroende – för säga vad man vill om e-böcker, men särskilt synliga är de inte.

Den elektroniska bokhandeln är stället man får söka sig till när biblioteken och den fysiska bokhandeln sviker. Men inte heller här är det mer än en ytterst liten del av den befintliga litteraturen som är synlig – resten får man leta sig fram till, och för att kunna leta måste man veta vad det är man letar efter. Det kan vara svårt om man inte är en van läsare.

Det talas gärna – av politiker och biblioteksideologer – om hur viktigt det är med läsning. Det är bra för demokratiutvecklingen, det är bra för barns verbala utveckling, det är bra för det fria ordet, det är bra för den personliga utvecklingen – det är helt enkelt bra att läsa av en massa anledningar.

Allt det där stämmer ju. Men alltmer sällan hör jag någon som vågar hävda att skönlitteraturen även har ett rent konstnärligt värde. Att detta värde har betydelse för vår kulturhistoria, att det finns ett självändamål i att följa vilka vägar litteraturen tar i framtiden.

Och alltmer sällan hör jag just konstnärliga grunder föras fram till försvar för skönlitteraturen: att bra litteratur kan få världar att öppna sig inom oss som går långt bortom det instrumentella. Att den kan få oss att förstå saker som går bakom nyhetsrubrikerna. Att litteraturen skriver historia.

Det är dags att återupprätta litteraturens självförtroende. Den skall inte vara en ursäkt för en massa andra saker – den är alldeles för viktig för det.

Annina Rabe

Uppgifter

13. Litteraturen har dåligt självförtroende, skriver textförfattaren. Hur bör man enligt henne argumentera för att återge litteraturen dess självförtroende?

A Man bör hävda att litteratur är mer än dess konstnärliga värde.

B Man bör hävda att litteratur har ett egenvärde.

C Man bör hävda att den fysiska boken överträffar e-boken.

D Man bör hävda att litteraturläsning främjar språkutvecklingen.

14. Vilket av följande påståenden stämmer bäst överens med resonemanget i texten?

A Det är viktigare *att* man läser än *vad* man läser.

B Biblioteken bör arbeta med ett vidare litteraturbegrepp än i dag.

C E-böcker saknar litterärt värde.

D Värdet av god litteratur ska inte mätas i nytta.

Neandertalarna

Analys av en 38 000 år gammal benbit har gett den mest kompletta DNA-sekvensen från någon neandertalare någonsin. Den avslöjar att den senaste gemensamma anfadern till oss och neandertalarna levde för hela 660 000 år sedan.

Forskare vid Max-Planck-Institut für evolutionäre Anthropologie i Leipzig lyckades ta fram arvsmassa från mitokondrier, de energifabriker i cellen som vi ärver enbart på mödernet. Genom att återskapa varje del av denna drygt 16 000 baspar långa DNA-sekvens 35 gånger kunde forskarna rensa bort olika felaktigheter.

– Det är bara 3 procent av alla sekvenser vi får fram som är neandertalska, resten är exempelvis gamla mikrober som bott i benet under tiden det har legat i jorden, säger genombiologen Richard E. Green, författare till studien som publiceras i tidskriften *Cell*.

Arvsmassan inne i mitokondrierna innehåller gener som utgör mall för sammanlagt 13 olika proteiner. En gen som deltar i energitillverkningen, COX2, visar sig ha sett likadan ut hela vägen från schimpans till neandertalare. Det innebär att de fyra förändringar som finns unikt hos oss har uppkommit under den relativt korta period som förflutit sedan vi skilde oss från neandertalarna. Vad dessa skillnader betyder vet forskarna ännu inte.

Något som blev tydligt när antalet förändringar i arvsmassan studerats är att neandertalarna tros ha varit få till antalet. När våra förfäder och neandertalare levde parallellt uppskattas antalet människor ha varit omkring 10 000 i hela världen, medan neandertalarna var betydligt färre.

– Vi vet inte varför de dog ut, men oavsett om människor konkurrerade ut dem eller om det handlade om rena konflikter så var de inte så många från början, säger Richard E. Green.

Detta är ett första steg i analysen av hela neandertalgenomet.

Lotta Fredholm

Uppgifter

15. Vad har forskarna analyserat för att komma fram till det beskrivna resultatet?

A Mikrober i benrester.
B Återskapade mitokondrier.
C Förändringar i DNA.
D Energitillverkande proteiner.

16. Vad rensade forskarna bort ur undersökningsmaterialet för att få fram resultatet, enligt texten?

A Arvsmassa från främmande organismer.
B DNA-sekvenser med oklar funktion.
C Gener med skador av olika slag.
D Förändrade och felaktiga celler.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

Med värden från alla håll

Förskolan har en speciell ställning i samhället genom utbildning och utveckling av mycket unga samhällsmedborgare. Just under dessa tidiga år i barndomen grundläggs identiteter, roller, normer och värderingar som kan bli avgörande för resten av livet. Vad förskolan då bidrar med när det gäller just värdefrågor blir intressant att fråga sig, och förskollärares professionella handlande får i ljuset av detta en central roll.

Förskolan har bland annat till uppgift att förverkliga ett uppdrag som handlar om demokratisk fostran, jämlikhet, jämställdhet, solidaritet samt aktning och respekt för medmänniskor och miljö. I skolans och förskolans läroplaner talas också om individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Vi vill diskutera den utmaning förskolan står inför när det gäller att främja verksamheter som erbjuder möjlighetsrum för alla, som öppnar för perspektivseende och där etiska principer upprätthålls i mellanmänskliga relationer. Detta är ett kvalificerat arbete som tar tid och som inte enbart kan utföras genom effektiva modeller och metoder.

Under flera år har vi haft förmånen att arbeta tillsammans med verksamma förskollärare i olika projekt som berört värdefrågor, och det har på många sätt varit en lärorik resa. Bland annat har vi arbetat med olika grupperingar i forskningscirklar som fokuserat på jämställdhetsfrågor i förskolan. Det har då visat sig att det konkreta förverkligandet av intentionerna i styrdokumenten (läroplanens värdegrund) inte alltid så enkelt låter sig göras, utan att skulden för den skull kan läggas på någon särskild. Det finns många hinder på vägen. I forskningscirklarnas många samtal och möten visade det sig att en rad omständigheter kan bidra till att verksamheten tar andra riktningar än de avsedda och förväntade. Värdegrunden är framskriven med begrepp som dels i sig lämnar utrymme för olika tolkningar, dels behöver ses i relation till andra konkurrerande värden som kommer till uttryck i det vardagliga arbetet. Det finns en risk att begreppen tolkas in i sammanhang som bygger på andra och till och med motsatta värden, där förskolans men också skolans roll främst handlar om sortering, kategorisering och individuell självreglering och där de unga samhällsmedborgarna blir ett medel för andra intressen.

När barnen kommer till förskolan bär de med sig erfarenheter som de fått i sin familj och tillsammans med andra människor. I skolan möter de dels andra barn med deras specifika handlingsmönster, dels pedagoger som har sina personligheter och professionella föreställningar och erfarenheter. I dessa mångfasetterade möten ska dessutom samhällets intentioner med barns och ungdomars lärande ges form och förverkligas. Det säger sig självt att detta inte är någon enkel uppgift. Dessutom kan, med vår utgångspunkt, värdegrunden i förskolan inte förstås som fri från andra starka krafter, nämligen samhälleliga influenser av skilda slag. Av särskilt intresse är de värden som till exempel media och kommersiella krafter förmedlar till barn och vuxna på en mängd sätt och som lätt sipprar in i den pedagogiska praktiken och måste hanteras där.

Mot denna bakgrund blir det begränsande om vi tror att vi enbart med hjälp av policy kan styra det vardagliga arbetet i förskolan i riktning mot sådana handlingsmönster och förhållningssätt som främjar ideal som jämlikhet, mångfald och demokrati. Det finns anledning att på ett mer djupgående sätt analysera det som utspelas i förskolans och skolans vardagliga praktik. Det är nämligen just där som de värden vi är bärare av tar gestalt och kommer till konkreta uttryck. Vilka kvaliteter blir synliga i det vardagliga samspelet, i verksamhetens innehåll och i det unika mötet med varje barn? Hur kan vi som pedagoger gemensamt utveckla ett omdöme för att kunna ta ansvar för de beslut som måste tas i förskolans och skolans vardag?

Vårt perspektiv på värdefrågorna är att de kommer till uttryck via språket i möten mellan människor. Språket ger vårt tänkande och vårt handlande innebörd och mening. Det medverkar till att forma verkligheten (den sociala världen) men också till att omforma och förändra den, alltefersom vi lägger en något annorlunda mening och andra innebörder i ord och begrepp. Om utgångspunkten är att värdegrunden både skapas och återskapas via språket, så blir det centralt att sätta ljuset på de samtal och samspel som sker i förskolans och skolans vardagliga verksamhet. Det handlar om *hur* samtal och samspel gestaltar sig. Vad är det för värden som utvecklas inom ramen för dessa?

Värdegrunden blir synlig som ord och formuleringar på en abstrakt nivå i läroplanens övergripande mål, men en reflektion över pedagogiskt handlande och personligt ansvarstagande i ett kontextkänsligt samspel behöver också ske. En förskollärare vi mötte i en forskningscirkel ställde sig frågande till begrepp som ”respekt” och ”autonomi”: ”Innebär det att inte bli kränkt och en möjlighet att göra sin röst hörd, eller är det att få gehör för sin fria vilja och sina intressen? Hur står detta i relation till vuxnas ansvar i olika situationer som uppstår?”

I det pedagogiska handlandet utvecklas alltså kunskap men också normer och värden inom ramen för en mångfasetterad väv av relationer. *Ett* belysande exempel på detta

handlar om hur det i förskolans verksamhet skapas olika föreställningar om hur kön kan betraktas. Vilka medvetna eller omedvetna föreställningar och synsätt följer med in i den pedagogiska praktiken och kommuniceras i verksamhetens samtal och möten? Finns det en dold värdegrund här?

Synliggörandet av att pedagoger i vissa situationer utgår från färdiga föreställningar om flickor och pojkar mer än från individen i bemötandet av barnen i leken, vid sagostunden, under lunchen eller i kapprummet på morgonen, kräver både tid och mod. Ett exempel: En liten flicka erbjuder pojkar ”städhjälp” som en väg att få erkännande och tillträde till den nybyggda kojan i skogen. Att få syn på det som kan rymmas inom en sådan vardaglig händelse kräver kunskap om könsmönster, engagemang och systematisk observation.

Hur styr dräkterna i utklädningslådan innehållet och språket i den *fria* leken? Genom dokumentation som vi genomfört i de olika projekten visade det sig att ett litet urval av kläder leder till att leken blir relativt begränsad. När innehållet i lådan endast består av prinsessskläder, hattar och skor med höga klackar och liknande attribut uppstår det en lek där flickorna i hög grad utför enkla sysslor inom en begränsad sfär, medan pojkarna, som prinsen eller mannen, ger sig ut på äventyr på en mycket större spelplan. Innehållet i det som skapas sluter eller öppnar i olika utsträckning möjlighetsrum som går bortom könsmärkning.

Alla barn i Sverige har i dag laglig rätt att delta i förskolans verksamhet, men frågan återstår kring hur öppet eller slutet möjlighetsrummet är för den enskilda individen. Även om alla barn formellt har beviljats rätten att delta i förskolans verksamhet kan det kvarstå hinder för allas likvärdiga möjlighet till meningsskapandets mångfald.

Lena Carlsson och Susanne Linnér

Uppgifter

17. Vilken är den centrala motsättning som texten vill belysa?

A Motsättningen mellan värderingar och lärande.

B Motsättningen mellan vuxenvärlden och barnen.

C Motsättningen mellan intentioner och verklighet.

D Motsättningen mellan individen och gruppen.

18. Vad nämner textförfattarna som ett problem med läroplanens formuleringar?

A Att de är alltför ambitiösa.

B Att de är alltför resurskrävande.

C Att de är föremål för politisk debatt.

D Att de är öppna för skiftande tolkningar.

19. Vad behövs enligt textförfattarna för att förskolan verkligen ska kunna erbjuda ”möjlighetsrum” för alla?

A Normer och värden.

B Analys och reflektion.

C Policy och modeller.

D Samtal och samspel.

20. Vad är uppenbarligen textförfattarnas syfte med texten?

A Att redovisa några av de erfarenheter de själva gjort i såväl forskning som yrkesarbete.

B Att ifrågasätta några av de grundläggande värdefrågorna såsom de framläggs i läroplanen.

C Att ge pedagogiskt intresserade läsare en bild av arbetssituationen för förskollärare.

D Att diskutera de problem och möjligheter förskolan möter när den ska hantera värdefrågorna.

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

21. Diskbråck i ländryggen kan påverka nervrötterna i ryggen och ge utstrålande smärta i benet, även kallad ____.

A artros

B ischias

C skolios

D whiplash

22. En historiker vill gärna sätta in olika händelser i en ordningsföljd för att visa hur de förhåller sig till varandra, men det är svårt att upprätta ____ över den förhistoriska tiden eftersom de tidsuppgifter man har att tillgå är mycket ____.

A en kronologi – vaga

B ett schema – föråldrade

C en tidsstudie – knappa

D en hierarki – diffusa

23. Prästyrket uppfattades som ____, och knöts också till en speciell manlighet och till en speciell livsstil. Detta berörde inte endast prästen själv, utan hela prästfamiljen ____ av denna livsstil. Till exempel tjänstgjorde prästen på söndagar och vid de stora helgerna, när den övriga befolkningen uppmanades att följa sabbatsbudet och ____.

A ett ämbete – vägleddes – gå i kyrkan

B ett hantverk – påverkades – stanna hemma

C en gudagåva – invigdes – helga vilodagen

D ett kall – omfattades – avstå från arbete

24. Den gängse bilden av Zorn som ursvensk och fast i det gamla är inte rättvis; hans akvareller byggde inte sällan på fotografier, och han var definitivt en ____ orienterad målare.

A inhemskt

B erkänt

C klassiskt

D internationellt

25. Rymdsamarbetet fortsatte in på 1960-talet. Hösten 1961 beslutade Sverige att inte gå med i ELDO, medan ESRO-konventionen undertecknades påföljande år. Två år senare trädde den i kraft, och Sverige ____ konventionen. Under samma tid pågick också förhandlingar om var ESRO skulle ____ sina anläggningar.

A certifierade – omsätta

B sanktionerade – anrätta

C ratificerade – förlägga

D auktoriserade – bebygga

26. Albumet innehåller popmusik i gränslandet mellan ringsignaler och pojkbandspop, med en hållbarhet sämre än en liter mjölk. Man kan nynna varenda refräng efter två genomlyssningar, och man är ____ på dem efter fem.

A såld

B utled

C insnöad

D ledsam

27. Vandringslederna längs den vildvuxna och sköna Lummeråns ____ ger möjligheter till naturupplevelser i toppklass. Området hyser en unik och varierad samling ____, utan tvekan bland det bästa svensk natur har att erbjuda.

A urskog – reservat

B vattendrag – servitut

C dalgång – biotoper

D strömfåra – strövtåg

28. Bostads- och kontorshus har traditionellt ____ med takstommar av trä, med takstolar som primärt ____ element. Dessa takstolar, som placeras på ett visst ____ centrumavstånd (t.ex. 1,20 m), förbinds med längsgående åsar.

A utrustats – sammanhållande – övergripande

B förbundits – utvalt – gemensamt

C utförts – inbyggt – standardiserat

D försetts – bärande – inbördes

FORTSÄTT PÅ NÄSTA SIDA »

29. Alloy kallas i skandinaviskt ____ språkbruk det pulver som blandas med kvicksilver till amalgam. Numera används andra fyllnadsmaterial inom tandvården.

A odontologiskt

B kardiologiskt

C dermatologiskt

D toxikologiskt

30. De eventuella ____ som är förenade med denna publikation, såsom uppenbara överdrifter, logiska felslut, rent felaktiga sakuppgifter, äreröriga ____, likheter med i verkligheten levande personer och jag vet inte vad, får alltså helt och hållet tillskrivas denna spillkråka. Jag fritar mig absolut från allt ansvar.

A avbrott – avvikelser

B brister – beskyllningar

C antydningar – analyser

D bekännelser – bagateller